

Eko označavanje

Jedan od važnih indirektnih instrumenata u zaštiti životne sredine, na globalnom nivou danas, svakako je označavanje u vezi sa životnom sredinom. Mehanizam delovanja ovog instrumenta se, u najkraćem, može objasniti na sledeći način: oznaka na proizvodu / usluzi koja pokazuje da taj proizvod / usluga u manjoj meri ugrožava životnu sredinu treba, sa jedne strane, da motiviše ekološki svesnog potrošača da ga kupi, dok porast potrošnje ovakvih proizvoda treba, sa druge strane, da motiviše proizvođače na razvoj i proizvodnju pogodnijih proizvoda sa aspekta životne sredine.

Označavanje u vezi sa životnom sredinom je instrument koji se razvija i traje već više od 20 godina. Primena ovog instrumenta se, tokom tog perioda susretala sa brojnim preprekama i problemima, od lažnog predstavljanja preko netačnih tumačenja i opstrukcija do zloupotreba i falsifikovanja. Prevazilaženjem ovih problema i prepreka, koji su uključivali razvoj metoda za vrednovanje, kriterijuma za ocenjivanje, programa za licenciranje, kao i međunarodnih standarda koji uređuju ovu oblast, ovaj se instrument stalno unapređivao i danas predstavlja dokazanu, prepoznatljivu i efikasnu alatku koja doprinosi boljem upravljanju zaštitom životne sredine.

Razlikuju se tri tipa označavanja:

Tip I - Dobrovoljan, na višestrukim kriterijumima zasnovan program treće strane, u okviru koga se dodeljuje licenca (dozvola) kojom se autorizuje upotreba oznaka na proizvodu u vezi sa životnom sredinom, čime se potvrđuje ukupna pogodnost proizvoda za životnu sredinu u okviru određene kategorije proizvoda, a koji je zasnovan na razmatranju životnog ciklusa.

Tip II - Samodeklarisanje tvrdnjama u vezi sa životnom sredinom - odnosi se na označavanje i deklarisanje u vezi sa životnom sredinom koje se vrši bez sertifikacije treće nezavisne strane, od strane proizvođača, uvoznika, distributera, prodavaca ili bilo koga drugog ko ima koristi od ovakve tvrdnje.

Tip III - Dobrovoljni programi za označavanje zasnovani na kvantifikovanim podacima o životnom ciklusu proizvoda sa aspekta životne sredine, obezbeđenih od strane proizvođača, nezavisno verifikovani (npr. od treće strane) i prezentovani u obliku niza kategorisanih parametara u okviru sektorskih grupa.

Činjenica je da nivo određenih nepovoljnih uticaja može da bude drastično različit kod različitih vrsta proizvoda. Zbog toga je važan aspekt razvoja označavanja u vezi sa životnom sredinom fokusiranje na posebne proizvodne grupe, što podrazumeva njihovu identifikaciju i razvoj specifičnih kriterijuma za ocenjivanje u okviru proizvodnih grupa. Razvoj međunarodnih standarda, gde se pre svega misli na seriju standarda ISO 14020, je dao, možda i, presudan nivo kredibilitnosti ovom instrumentu, kroz uređivanje njegove, inače izuzetno široke i razuđene, oblasti delovanja.

EKO ZNAK REPUBLIKE SRBIJE

Šta je Eko znak?

Eko znak Republike Srbije je Nacionalna oznaka za proizvode i usluge koji imaju manji negativan uticaj na životnu sredinu od postojećih na tržištu.

Područje primene eko-znaka?

Na Eko znak mogu da steknu pravo proizvodi koji su proizvedeni na teritoriji Republike Srbije ako ispunjavaju kriterijume koje propisuje Pravilnik o bližim uslovima, kriterijumima i postupku za dobijanje prava na korišćenje ekološkog znaka, elemenata, izgledu i načinu upotrebe ekološkog znaka za

proizvode i usluge (Službeni glasnik Republike Srbije br. 49/2016 od 31.05.2016). Oznake ovog tipa definisane su standardom SRPS ISO 14024:1999. Pravilnik je propisalo Ministarstvo nadležno za pitanja životne sredine, ali su iz njegove primene izuzeti neki proizvodi, kao što su prehrambeni proizvodi, piće, poljoprivredni proizvodi, farmaceutski proizvodi i medicinska oprema.

Pravo na korišćenje eko-znaka

Pravo na korišćenje eko znaka stiče se ako proizvod ispunjava propisane kriterijume i ako ispunjava najmanje jedan od sledećih uslova:

- da se smanjuje potrošnja energetske resursa
- da se smanjuje emisija štetnih i opasnih materija u životnu sredinu
- da se smanjuje proizvodnja otpada
- da se smanjuje potrošnja prirodnih resursa
- da se koriste sekundarne sirovine
- da se koriste reciklirani ili delimično reciklirani materijali
- da se smanjuje emisija buke i vibracija
- da se smanjuje emisija zračenja u životnu sredinu
- da se ovako dobijeni proizvodi nakon upotrebe lakše razlažu, razgrađuju ili rastvaraju
- da se ovako dobijeni proizvodi mogu ponovo upotrebiti
- da se ovako dobijeni proizvodi mogu reciklirati
- da ovako dobijeni proizvodi imaju manji negativan uticaj na životnu sredinu od već postojećih na tržištu

Pravo na korišćenje eko znaka dodeljuje se na period od tri godine. On se može koristiti u reklamne i komercijalne svrhe isticanjem na proizvodu, ambalaži i dokumentaciji u vezi sa proizvodom.

Koji proizvodi mogu da dobiju eko-znak?

Eko znak se može dodeliti za:

1. oplemenjivače zemljišta
2. tanki upijajući papir
3. detergente za pranje veša
4. izvore svetlosti
5. papir za fotokopiranje i grafički papir
6. personalne računare
7. detergente za mašinsko pranje posuđa
8. obuću
9. prenosne računare
10. detergente za ručno pranje posuđa
11. višenamenska sredstva za čišćenje i sredstva za čišćenje sanitarija
12. tvrde obloge
13. televizore
14. usluge turističkog smeštaja
15. usluge kampa
16. maziva
17. štampani papir
18. sredstva za supstrate za gajenje biljaka

19. toplotne pumpe
20. tekstilne podne obloge
21. drvene podne obloge
22. drveni nameštaj
23. novinski roto papir
24. detergente za industrijske i profesionalne svrhe za mašinsko pranje posuđa
25. detergente za industrijske i profesionalne svrhe za mašinsko pranje veša
26. za sanitarne armature

Eko znak se ne sme dodeliti supstancama ili preparatima koji su klasifikovani kao veoma toksični, toksični, opasni po životnu sredinu, karcinogeni, toksični po reprodukciju ili mutageni, u skladu sa propisima kojima se uređuje klasifikacija hemikalija.

Da li su EKO-proizvodi skuplji od ostalih sličnih proizvoda?

Cena i njihova konkurentnost zavise od proizvoda do proizvoda. Proizvod sa eko znakom ima dodatnu vrednost, jer ima smanjen uticaj na životnu sredinu i potpuno zadovoljava standarde u pogledu učinka.

Koji je postupak dobijanja eko-znaka?

Postupak za dobijanje prava na korišćenje Eko-znaka pokreće se podnošenjem zahteva, kao i dokaza o ispunjenosti uslova, za dobijanje Eko-znaka ministarstvu nadležnom za poslove zaštite životne sredine, u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita životne sredine.

Detaljnije o kriterijumima i uslovima za dobijanje Eko-znaka Republike Srbije može se pogledati u **Pravilniku Sl. Glasnik RS br. 49/2016**

U Srbiji je, prema podacima Ministarstva za zaštitu životne sredine iz 2019.g., ukupno 4 kompanije (je) dobilo Eko-znak Republike Srbije za ukupno 7 proizvoda (ili linija proizvoda).

Za više informacija, kontakt je Grupa za standarde i čistiju proizvodnju (Rade Ostojić, rade.ostojic@ekologija.gov.rs).